

2.Hafta

Taklidi, Tahkiki ve Tafsili İman (İmanın Artıp Azalması ve 2.Söz)

Taklidi İman

Taklit; benzemeye çalışmak, birinin hareketlerini tekrarlamak; bir şeyin 'kalp'ını yapmak demektir. Taklit; başkasının fikir ve düşüncelerini doğruluğunu test etmeden kabullenmek, onun hal ve hareketlerini tekrarlamak, ona benzemeye çalışmak ve bir şeyin "kalp"ını yapmak demektir. Bir insanın, bir hocadan veya kitaptan okuyup öğrenmeden, anne-babasından ve çevresinden görüp işittiği şekilde inanmasına ve inandığı esasların doğruluk derecesini ve hakikatini araştırmadan onları kabul etmesine "taklidi iman" denir.

Taklidi iman, delile ve araştırmaya dayanmayan imandır. Çevresi, anne babası iman ettiği için iman eden kimseler taklidi imana sahiptirler. Allah'a iman ediyor musun sorusuna "Evet" cevabını verirler fakat niçin inanıyorsun sorusunun cevabı yoktur. Yani kısaca Allah'a inandıkları için Müslüman değillerdir. Müslüman oldukları için Allah'a inanırlar. İman esaslarını aile ve çevreden öğrenildiği kadar delile ve araştırmaya dayanmayan zayıf bir imandır. İnsan, etrafında olup bitenlere karşı gafil, kâinat kitabındaki güzelliklere karşı kör, hadiselerin hak söyleyen dillerine karşı sağırdır. Bu itibarla inancında sığ ve yetersiz; günahlara girebilir, çok vesvese, şüphelere düşebilir. İbadetlerinde aşksız ve vecd'sizdir.

Taklit bütün bütün mezmum değildir, peygamberler ve hak dostları gibi taklit edilmesi faydalı hatta gerekli olan şahıslar da vardır. Bu, özleri sâfi, düşünceleri duru; kafaları Hak'la halk arasında büyük gerçeğin haliçesini ören müstesna insanları taklit doğruya yönlendirici ve maddî ma'nevî huzura erdiricidir. Bu taklitte, hürriyet ve iradeyi nefy ve inkâr yoktur; bilakis hürriyet ve iradeyi müdafaa ama su-i istimale de meydan vermeme vardır. Zararlı taklit ise, akl-i selim kâle alınmadan, müspet fenlerin ortaya koyduğu neticeler düşünülmeden, insanın, yine kendisi gibi insanların düşüncelerini benimsemesi ve onların hareketlerini tekrarlamasından ibarettir. Böyle bir taklit, insanlık mânasına hakarettir ve insanı, kendi gibi aciz ve zayıf varlıklara köle yapar.

Tahkiki İman

Tahkik ise; bir şeyin doğru olup olmadığını araştırmak ve o hususta hakikata ulaşmak için çalışıp didinmek, cehd ve gayret göstermek demektir. İman esaslarının mahiyet ve hakikatini araştırıp soruşturduktan sonra yani tahkik sonucu ulaşılan imana da "tahkiki iman" denir. **Tahkiki iman** tam anlamıyla dost doğru imandır. Tahkiki iman sahibi olan kimse tüm evrende o İlahi mesajı ve damgayı görür. Herhangi bir şüphesi veya tereddütü yoktur. Yani bir elmaya baktığında bunun yaratıcısının kim olduğunun delilini hiç şüpheyeye düşmeden ortaya çıkarır.

Bir insanın, herhangi bir araştırma lüzumunu duymadan, görüp duyduğu gibi, inanması ve netice itibarıyla da davranışlarını ona göre ayarlaması bir taklittir. Bu türlü davranışta muhakeme ve dolayısıyla da "ilm-i yakîn" bulunmadığından, kitlelerin akışına, hârîcî müessirlerin ağır basmalarına göre, sık sık yer ve yön değiştirmeler olabilir. Ayrıca, fen ve felsefeden gelen dalâlet ve küfran karşısında taklit müslümanları mukavemet edemezler. Bu bakımdan da –bilhassa günümüzde- tahkiki imana ulaşma yollarının araştırılmasına ve bu konuda insanların uyarılmasına ihtiyaç hatta zaruret vardır.

İmân hakikatlerini delil ve isbâtlarıyla birlikte ilmen öğrenip kalben tasdik etmekle elde edilen ve her delil ile daha da kuvvetlenen sağlam bir İmândır. Her yerde ve her şeyde tevhide dâir delilleri göre göre bütün kâinatı bir Kur'ân gibi okur, Allah'ı görür gibi İmân eder hâle gelir. Böyle tahkiki bir İmân sâhibine binler şüphe orduları hücum etse hiç sarsılmaz, şüpheyeye düşmez. Böyle kuvvetli bir İmân son nefeste de şeytana mağlup olmaz. İşte Kur'ân baştan aşağıya böyle tahkiki bir İmânı ders vermektedir. İslâm âlimleri, herkesin İmânını kuvvetlendirmesinin farz-ı ayn olduğunu söylemişlerdir. Kaldı ki, Kur'an-ı Kerim, yer yer, duygu, düşünce ve bakışlarımıza hep yeni yeni şeyler sunmakta ve bize daima yeni ve isabetli bakış açıları kazandırmaktadır. Dahası, İlahî beyanın takriben beşte biri insanı araştırmaya, âfakî ve enfûsî tetkik ve tefekküre teşvik ederek "tahkiki" in önemini göstermektedir.

Tahkiki İmanın Mertebeleri

Yakîn, sözlük manasıyla "tereddütsüz, şüphesiz ilim." demektir. Yakîn bir şeyi gerçekte nasılsa öyle bilmek bu ve inançta zerrece şüphe etmemek. Yakînin üç ana mertebesi vardır:

a) İlmeyakîn, b) Aynelyakîn c) Hakkalyakîn Bu mertebelerin her üçü de kâmil imanı ifade eder.

a-İlmelyakîn mertebesi: İmânî meseleleri ilmen, tam teferruat ve tafsilâtıyla, delilleriyle bilmek ve inanmaktır.

b-Aynelyakîn mertebesi: İmanî meseleleri gözle görmüş, doğruluklarını bizzat müşahede etmiş gibi bilmek ve inanmaktır. Gözle görmekle ilmen bilmek, insana kanaat vermesi bakımından çok farklıdır. İnsan bir şeyi tereddütsüz, kesin olarak bilebilir, ama bir de gözleriyle görünce kanâatı kat kat artar. Amerika'nın varlığını ilmen bilmekle, bizzat görmek gibi... İşte İmanın aynelyakîn mertebesi de, İman esaslarına gözle görmüş kat'iyetinde inanma hâlidir.

c-Hakkalyakîn mertebesi: İmanî meseleleri görmekten ayrı, bizzat yaşayarak, içine girerek kabûl ve idrâk etmek demektir.

İmanın bu üç mertebesini İzah bakımından şöyle bir misal verilmektedir: Bir yerden duman yükseldiğini uzaktan görmekle insan bilir ki, o yerde ateş yanmaktadır. Dumanı görmek suretiyle ateşin varlığını bilmek, ilmelyakîn inanmaktır. Sonra, duman çıkan yere gidip ateşi gözümüzle gördüğümüzü farzetsek, bu da ateşin varlığına aynelyakîn inanmaktır. Bir de ateşin bizzat yakınına gidip sıcaklığını hissetmek, elimizi aleve doğru tutup yakıcılığını duymak suretiyle ateşin varlığını bilmek vardır ki, buna da hakkalyakîn inanma denilir.

Taklidi iman ile tahkiki imanın farkını Bediüzzaman Said-i Nursi Hazretleri şöyle bir temsil ile izah eder:

"Nasıl ki bir çarşıya ve bir şehre, büyük bir zatın mütenevvi malları gelse, iki çeşit ile o zatın malı olduğu bilinir. Biri icmali âmiyanedir ki; bu kadar azim mal, ondan başkasının haddi değil ki sahip olabilsin. Fakat böyle adamın nazarında çok hırsızlık olabilir. Parçalarına çok adamlar sahip çıkabilir. İkinci çeşit odur ki; her mal üstündeki yazıyı okur, her bir top üstündeki tuğrayı tanır, her bir ilan üstündeki mührünü bilir bir surette "Her şey o zatındır." der." Buradaki çarşığı kâinat, büyük zatı Allah(c.c), mütenevvi malları ise kâinattaki canlı cansız her şey olarak düşünebiliriz. 'İcmal-i âmiyane' olarak ifade edilen taklidi iman sahibi şöyle düşünür: Bu kadar büyük kâinatı ve içindeki bu derece sanatlı eserleri Allah'tan başkasının yaratması mümkün değildir. Fakat o kimse, eserlerin üstündeki ilahi damgayı göremediği için her an şüpheye düşebilir. Ve herhangi bir hırsız onun aklını çelebilir, yani o eşyalardan bazılarını Allah(c.c)'un yaratmadığını düşünebilir. Tahkiki iman sahibi için ise böyle bir tehlike söz konusu değildir. Zira o, âlem çarşısındaki her eşyanın üzerinde olan ilahî mührü görür. Tüm bu gördüğü delilleri Cenab-ı Hakk'a isnad ettiği için zerre kadar şüphesi olmaz ve onun nazarında zerre kadar hırsızlık yapılamaz.

Tafsili İman

1-Tafsili imanın birinci derecesi: Şu üç büyük temel esasa inanmaktır:

a- Allahu Teâlâ'nın varlığına, birliğine, eşi ve ortağı bulunmadığına, yegâne yaratıcı ve ibadete lâyık tek mabud olduğuna, bütün kemal sıfatlarla muttasıf, her türlü noksanlıklardan uzak ve münezzehe olduğuna,

b- Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Allah'ın kulu ve son peygamberi (Hâtemü'l-Enbiya) olduğuna, bütün milletlere ve tüm insanlara ve cinlere hak peygamber olarak gönderildiğine,

c- Ölümünden sonra dirilmenin (Ba'su ba'de'l-mevt), Ahiretin, yani "İkinci Hayat"ın, "Ahiret Ahvâli" denilen Cennet ve nimetlerinin, Cehennem ve azabının ve âhiretteki diğer ilâhi hakikatlerin hak ve gerçek olduğuna kesin olarak (yakinen) inanmaktır.

2-Tafsili imanın ikinci ve daha yüksek derecesi:

"Âmentü" de ifadesini bulan ve her müslümanın şeksiz şüphesiz inanması gereken altı iman esasına inanmaktır. Bunlar; Allah'a, Meleklerine, Kitâplarına, Peygamberlerine, Ahiret gününe ve Kaza ve Kadere (hayır ve şerrin Allah'dan, O'nun yaratması ve takdiri ile olduğuna) kesin olarak inanmaktır. Bu esaslar; Kur`ân-ı Kerîm'de bir çok âyetlerde bazen birkaçı, bazen hepsi bir arada beyan edilmiştir.

Amentü: "Âmentü billâhi ve melâiketihî ve kütübihî ve rusûlihî ve'l-yevmi'l-âhiri ve bi'l-kaderi hayrihî ve şerrihî mine'llâhi teâlâ; ve'l-ba'sü ba'de'l-mevti hakk eşhedü en lâ ilâhe illâllâh ve eşhedü enne Muhammeden abduhü ve resûlüh" = "Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna iman ettim. Ölümünden sonra diriliş gerçektir. Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim".

"Ey iman edenler! Allah'a, peygamberine, peygamberine indirdiği Kitap'a ve daha önce indirdiği kitap'a iman edin. Kim; Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse, şüphesiz ki o, derin bir sapıklığa düşmüştür" (en-Nisâ, 4/136).

3- Tafsil İman`in Üçüncü ve en yüksek derecesi:

Hâtemul Enbiya ve Seyyidil mürselin Hz. Muhammed (s.a.s.)`in, Hak Teâlâ tarafından Kitabullah" (Kur`ân-ı Kerim) ve Peygamberimizin sünneti (sahih hadisler) ile beşeriyete tebliğ ettiği kesin olarak bilinen ilâhî esas ve hükümlerin (emir ve yasakların) tamamına ve her birine ayrı ayrı (murad-ı ilâhîye uygun olarak) iman etmektir. Daha açık bir tabirle; Allah Kelâmı olduğu kesin olarak bilinen Kur`an Ayetlerinde ve Peygamber (a.s.)`in sahih hadislerinde zikredilen namaz, oruç, zekât ve hac gibi farz ibadetleri; adam öldürmek, anababaya isyan etmek yalan söylemek, alkollü içki içmek, zina etmek ve kumar oynamak gibi haramları, hülâsa her türlü İlâhî emir ve yasakları, iman, islâm ve ahlâk esaslarını ve her biri ile ilgili din hükümleri ve delillerini gücü yettiğince öğrenerek bunların farz, vâcib, haram veya helâl olduklarını tasdik etmek ve hepsinin hak ve gerçek olduğuna ayrı ayrı iman etmek; İslâm`da tafsilî iman derecelerinin en yükseğidir.

İmanın bu derecesine ulaşabilmek, çok geniş ve etraflı bir ilim sahibi olmayı, yani aslî (itikadî) ve fer`î (Fikhî-amelî) bütün dinî esas ve hükümleri ayrı ayrı öğrenip, her birine irade ve ihtiyar ile yakînen inanmayı gerektirir. Tafsilî imanın dereceleri, her müslümanın imkân, bilgi, meslek ve ilmî ehliyet ve yeteneklerine göre değişir gerçekte her müslüman, sahip olduğu ilim ve kabiliyet ile orantılı olarak mükellef ve Allah indinde mesuldür.

Tahkiki İmana Ulaşmak için Neler Yapmak Lazım

- 1-Taklidi imanın altının doldurularak sağlam bir temele oturtulması ve içte sindirilmesi gerekir.
- 2-İlk önce imanın amelle, teorik bilginin aksiyonla birleştirilmesi lazım. Sadece iman ediyorum demek yeterli değil. İman ağacı ibadetle sulanmalı. İman hakkındaki teorik bilgi de aksiyona dökülmeli. Hayata geçirilmeli.
- 3-Taklidi olarak yapılan ibadetlerin anlamı kavranılmalı ve tüm bu ibadetler şuurluca yapılmalı.
- 4-İman, "vicdan kültürü" şeklinde de ifade edebileceğimiz marifet ile taçlandırılmalıdır. Marifet bilmek demektir. Biliyorsanız, O`nu çok seversiniz. o da Muhabbetullah`tır. Bilen sever; bilmeyen sevemez.
- 5-İlimle meşgul olmak kendimizi ilmi olarak geliştirmek farklı ilim alanlarını da öğrenmek.
- 6-İbadet hayatına dikkat etmek ve ibadetlerini aksatmamak.

İman insanın iradesi ile yakılan bir ışıktır!

İman, insanın aklını kullanarak iradesi ile yaktığı bir ışıktır. İnsan kâinatın ve kendisinin yaratılışına bakarak ve düşünerek kısaca tefekkür ederek, iman ışığını yakma yönünde seçimini yapar. Allah c.c. da insanın bu irade (istek ve seçim özgürlüğü) kullanımı sonucunda insanın kalbinde bir ışık yakar. İman bu ışığın adıdır. İnsanı inançsızlık karanlığından çıkartır. Hem bu dünyasını hem de ahiretini aydınlatır. İman, insanın Cenab-ı Hak`la irtibata geçmesidir. Böyle bir bağ olmadıkça ahirette kurtuluş mümkün değildir.

İmanın Artıp Azalması

İmanın dindeki anlamı, Peygamberimizi (asm), Allah'tan getirdiği kesin olarak bilinen her şeyde tasdik etmek ve yürekte inanmaktır. Bunda artma ve eksilme söz konusu değildir. Daha açık bir ifade ile, bir kimse iman esaslarının bir kısmına inanıp bir kısmına inanmasa, meselâ imanın esaslarından olan peygamberlere inanıp öldükten sonra dirilmeye inanmasa veya namazın farz olduğunu kabul edip zekâtın farz olduğuna inanmasa bu kimse mü`min olmaz. Böyle olunca imanın artması ve eksilmesi diye bir şey olmaz. Bu noktada imanın gerçekleşmesi için hiç kimse arasında hatta peygamber olanla olmayan arasında bir fark yoktur. Bir kimse ya inanmıştır veya inanmamıştır.

Ancak imanın kuvvetli ve zayıf olması açısından farklılık vardır. Peygamberimizin (asm) imanı ile her hangi birimizin imanı kuvvetlilik açısından aynı değildir. İmanda böyle bir farklılığın bulunduğu âyet ve hadislerde de işaret edilmiştir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de buyuruluyor: "Mü`minler ancak onlardır ki, Allah anıldığı zaman yürekleri titrer. Allah'ın âyetleri kendilerine okunduğu zaman bu, onların imanını artırır (kuvvetlendirir) ve onlar yalnız Rablerine dayanır ve güvenirlir." (Enfal, 8/2.)

İmanın kuvvet ve zayıf kabul edeceğine İbrahim (a.s.)'ı örnek vermek mümkündür. O, Allah'ın dostu olma şerefi ile şereflenmiş bir peygamber olduğu halde şöyle demişti: "Ey Rabbim! Ölüyü nasıl dirilttiğini bana göster."

Allah ona: "Yoksa inanmadın mı?" buyurdu.

İbrahim: "İnandım, fakat kalbim iyice yatışsın (için istiyorum)" dedi. (Bakara, 2/260.)

Böylece Hz. İbrahim (as), görmeden inandığı bu olayı gözleri ile gördükten sonraki imanının daha kuvvetli olacağı ifade edilmiştir.

İman, artmaz eksilmez demişler. İmanın yaptığı iş artar eksilir. Nasıl ki Allah'ın rahmeti her yere yağın yağmur gibidir; fakat o yağmurdan kimisi kaya gibi az faydalanır, kimisi toprak gibi çok faydalanır, iman da böyledir.

İmam-ı Rabbânî Hazretleri buyuruyor ki: "İman kalbin tasdiki ve yakîni olduğundan, azalması, çoğalması olmaz. Azalıp çoğalan bir inanış, iman olmaz. Buna zan denir. İbadetleri, Allah Teâlâ'nın sevdiği şeyleri yapmakla iman cilalanır, nurlanır, parlak. Haram işleyince bulanır, lekelenir. O halde, çoğalmak ve azalmak; amellerden, işlerden dolayı imanın cilasının, parlaklığının değişmesidir. Kendisinde azalıp çoğalma olmaz."

İkinci Söz

"O takvâ sahipleri öyle kimselerdir ki, gayba iman ederler."

İmanda ne kadar büyük bir saadet ve nimet ve ne kadar büyük bir lezzet ve rahat bulunduğunu anlamak istersen şu temsili hikâyeciğe bak, dinle:

Bir vakit iki adam, hem keyif hem ticaret için seyahate giderler. Biri hodbin, tâlî'siz bir tarafa; diğeri hudâbin, bahtiyar diğeri tarafa sülûk eder, giderler. Hodbin adam, hem hodgâm hem hod-endiş hem bedbin olduğundan bedbinlik cezası olarak nazarında pek fena bir memlekete düşer. Bakar ki her yerde âciz bîçareler, zorba müthiş adamların ellerinden ve tahribatlarından vaveylâ ediyorlar. Bütün gezdiği yerlerde böyle hazîn, elîm bir hali görür. Bütün memleket, bir matemhane-i umumî şeklini almış. Kendisi şu elîm ve muzlim haleti hissetmemek için sarhoşluktan başka çare bulamaz. Çünkü herkes ona düşman ve ecnebi görünüyor. Ve ortalıkta dahi müthiş cenazeleri ve meyusane ağlayan yetimleri görür. Vicdanı, azap içinde kalır.

Diğeri hudâbin, hudâ-perest ve hak-endiş, güzel ahlâklı idi ki nazarında pek güzel bir memlekete düştü. İşte bu iyi adam, girdiği memlekette bir umumî şenlik görüyor. Her tarafta bir sürur, bir şehrâyin, bir cezbe ve neşe içinde zikirhaneler; herkes ona dost ve akraba görünür. Bütün memlekette yaşasınlar ve teşekkürler ile bir terhisat-ı umumiye şenliği görüyor. Hem tekbir ve tehlil ile mesrurane ahz-ı asker için bir davul, bir müzik sesi işitiyor. Evvelki bedbahtın hem kendi hem umum halkın elemi ile müteellim olmasına bedel; şu bahtiyar, hem kendi hem umum halkın süruru ile mesrur ve müferrah olur. Hem güzelce bir ticaret eline geçer, Allah'a şükreder. Sonra döner, öteki adama rast gelir. Halini anlar. Ona der: "Yahu sen divane olmuşsun. Bâtınındaki çirkinlikler, zahirine aksetmiş olmalı ki gülmeyi ağlamak, terhisatı soymak ve talan etmek tevehhüm etmişsin. Aklını başına al, kalbini temizle. Tâ şu musibetli perde senin nazarından kalksın, hakikati görebilesin. Zira nihayet derecede âdil, merhametkâr, raiyet-perver, muktedir, intizam-perver, müşfik bir melikin memleketi hem bu derece göz önünde âsâr-ı terakkiyat ve kemalât gösteren bir memleket, senin vehminin gösterdiği surette olamaz." Sonra o bedbahtın akli başına gelir, nedamet eder. "Evet, ben işretten divane olmuşum. Allah senden razı olsun ki cehennemî bir haletten beni kurtardın." der.

Ey nefsim! Bil ki evvelki adam kâfirdir veya fâsık-ı gafildir. Şu dünya, onun nazarında bir matemhane-i umumiyedir. Bütün zîhayat, firak ve zeval sillesiyile ağlayan yetimlerdir. Hayvan ve insan ise ecel pençesiyle parçalanmış kimsesiz başıbozuklardır. Dağlar ve denizler gibi büyük mevcudat, ruhsuz, müthiş cenazeler hükmündedirler. Daha bunun gibi çok elîm, ezici, dehşetli evham, küfründen ve dalaletinden neş'et edip, onu manen tazip eder.

Diğeri adam ise mü'mindir; Cenab-ı Hâlık'ı tanır, tasdik eder. Onun nazarında şu dünya, bir zikirhane-i Rahman, bir talimgâh-ı beşer ve hayvan ve bir meydan-ı imtihan-ı ins ü cândır. Bütün vefiyat-ı hayvaniye ve insaniye ise terhisattır. Vazife-i hayatını bitirenler, bu dâr-ı fâniden, manen mesrurane, dağdağsız diğeri bir âleme giderler. Tâ yeni vazifedarlara yer açılsın, gelip çalışsınlar. Bütün tevellüdat-ı hayvaniye ve insaniye ise ahz-ı askere, silah altına, vazife başına gelmektir. Bütün zîhayat, birer muvazzaf mesrur asker, birer müstakim memnun memurlardır. Bütün sadâlar ise ya vazife başlamasındaki zikir ve tesbih ve paydostan gelen şükür ve tefrih veya işlemek neşesinden neş'et eden nağamattır. Bütün mevcudat, o mü'minin nazarında, Seyyid-i Kerîm'inin ve Mâlik-i Rahîm'inin birer munis hizmetkârı, birer dost memuru, birer şirin kitabıdır. Daha bunun gibi pek çok latîf, ulvi ve lezzetli hakikatler, imanından tecelli eder, tezahür eder. Demek iman, bir manevî tûba-i cennet çekirdeğini taşıyor. Küfür ise manevî bir zakkum-u cehennem tohumunu saklıyor.

Demek selâmet ve emniyet, yalnız İslâmiyet'te ve imandadır. Öyle ise biz daima **الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى دِينِ الْإِسْلَامِ وَ كَمَالِ الْإِيمَانِ** demeliyiz.

Hodbin: Kendini beğenmiş	Suluk eder: Yönelir	Hodkam: Keyfine düşkün	Hodendiş: Bencil
Bednin: Ümitsiz	Tahribat: Yıkım bozma	Elim: Üzücü	Vaveyla: Feryat
Ecnebi: Yabancı	Meyusane: Ümitsizce	Hüdabin: Allah'ı tanıyan	Surur: Mutluluk
Müferrah: Ferahlamış	Terhisat: Salıverme	Tevehhüm: Kuruntuya kapılma	Nedamet: Pişman
Fasık: Günahkâr	Gafil: Sorumsuz	Dalalet: Hal yoldan sapma	Firak: Ayrılık